

Kultur- och naturutveckling
Lars Rydbom
Datum 2012-07-23
Diarienummer Va 555-2012

Kulturmiljöenheten
Länsstyrelsen
403 40 Göteborg

Betr. byggnadsminnesförklaring av ensfyrarna på Fotö, Fotö 1:123, Öckerö socken och kommun.

Ärendet

Bohusläns museum har fått rubricerat ärende för yttrande. Ärendet gäller museets uppfattning beträffande byggnadsminnesförklaring av ensfyrarna på Fotö Tån i södra delen av Öckeröskärgården. De båda tvillingfyrarna är uppförda i betong och ingick tidigare i ett system med ytterligare två liknande men lägre fyrar.

Sökanden till byggnadsminnesförklaringen är Ensfyrarnas Vänner och dess ordförande Bengt Svanholm 'som genomfört en omfattande insats att dokumentera fyrarna och försöka finna sätt för hur de kan bevaras för framtiden. Bengt har även varit framgångsrik att lyfta medvetandet om fyrarna och varit engagerad i tre utställningar där dess presenterats under det sista året.

Kulturhistorisk bakgrund

I dagsläget finns det fyra nationellt uppmärksammade fyrar i området mellan Göteborg och Norska gränsen. Det gäller Vinga, Pater Noster, Måseskär samt Hällö. Vinga samt Hällö är sedan långt tillbaka byggnadsminnen, pater Noster kommer sannolikt att bli det om inte så redan skett och Måseskär ingår tillsammans med Pater Noster till de fyrar som föreslagits som nationellt kulturarv. Fyrarna på Nordkoster samt på Ursholmen i Kosterarkipelagen har under senare år rustats upp och delvis kan detta kopplas till att lyfta fram kulturvärdena i en miljö som sedan några år är uttagen som nationalpark.

Samtliga dessa är angöringsfyrar, skapade på ör i det yttre av skärgården och primärt för de långväga transportererna utmed kusten. Samtliga dessa fyrar har varit bemannade och haft en stationerad personal och därmed med tillhörande bostäder på ön.

Beträffande övriga farledsmarkeringar så föreligger idag inget formellt skydd eller ansträngningar till säkerställande. Det gäller de mindre farledsfyrarna, kummel, båkar och enslinjesystem. Undantaget här är Valen på Björkö kalven invid Kalvsund. De mindre fyrarna finns i stort antal men kommer på sikt att minska dramatiskt i antal om Sjöfartsverket bedömer att man inte längre har ekonomiska förutsättningar att hålla dem igång och underhåll dem.

De två fyrar ärendet berör är unika i sin tillkomsthistoria och i sin karaktär. De speglar 1960-talet, när Sverige var en stor industrination där bland annat varvsnäringen var av betydande storlek, och de infrastruktursatsningar som gjordes för att varven och hamnen skulle ges en säker farled. Det normala var att man uppförde mindre fyrar i stålplåt vid denna tid. Fyrar som lades i vatten kunde byggas i betong, såsom kassunfyren Hätteberget som uppfördes 1979 men detta är således senare och också en fyr av en annan typ.

Man kan anta att det föreligger en viss risk att man framhäver det unika framför det generella när vi vill framhålla att vi stödjer att de två fyrarna blir byggnadsminne. Objektet var unikt vid sin tillkomst och är att anse som lika unikt idag, rivs dessa två fyrar så finns sannolikt inget kvar som berättar om arbetet med förbättring av farleden in mot Göteborg under 1960-talet. Rivs de finns det inget som berättar om de sentida ensfyrarna.

Vi vill framhålla att de båda fyrarna är spännande som landmärken i sitt skärgårdsavsnitt och skapar karaktär till miljön. Även om de sannolikt enbart är sprungna ur ett rationellt teknisk betingad formspråk så har de idag fått närmast vad vi kan se som en identitet kopplad till platsen.

Vi ser det som positivt att tanken kring att bevara de båda fyrarna utgår från ett lokalt initiativ och att man verkar ha ett gott engagemang från markägarna för frågan.

Museet anser att de båda fyrarna borde bli byggnadsminne. Att vi stödjer tanken om byggnadsminnesförklaring hoppas vi kan fungera som stöd för föreningens fortsatta diskussion om nyttjanderätt gentemot markägarna. Vi finner det positivt att sökanden fått bedömningen från teknisk expertis rörande det tekniska skicket och att fyrarna bedöms varar i god kondition. Det är dock viktigt att denna tekniska dokumentation tillställs kulturmiljöenheten som en del i beslutsunderlaget. Om underlaget kring det tekniska skicket inte är tillfyllest bör ytterligare undersökning göras innan beslut fattas.

För Bohusläns museum/Västarvet

Lars Rydbom
antikvarie
Bohusläns museum/Västarvet
lars.rydbom@vgregion.se
0522-65 65 54